

Թեանց. որոնք պարսիկ մարզպանին քով Իմ-մ-ի-ն մէջ էր նստած. եւ զարձեալ առք կարելի է համահայն-ջնել Ջաղարիտ հռետոր (Արշին-Արշինէր, էջ 263, 3-5) որ կը գրէ թէ Գուրգան՝ Պարսկ թագաւորին հպատակ քրիստոնէայ դռն-փոխէ մը ունէր: Ասոր հա-կաւակ Մաղադաւ էջ 429, 15. Եւստորիանոսի կա-ռակարէն սկիզբը իբրեւ ժամանակակից՝ Վրաց Բագ-րատ կը յիշէ Զմաւորացու. իսկ Թեոփան, էջ 2 6, 6-14 աժ Վշ. 6027ին = 615, ուրիշ խառըրի գա-ղնիքն անմիջապէս ետքը այդպէս կ'աւանդէ. «Այդն ատրին Վրաց Զմաւորացու թագաւորը Եւստորիանոս բարեպաշտ ինքնակալին եկաւ. Ի կոստանդինուպոլիս՝ ա-մառնոցն եւ բովանդակ արքունեաց հետ եւ ինչորեք որ Հռովմայեցուց զինկեղուքեան եւ բարեկամութեան մէջն ընդունաւ: Ինքնակալը աղաչակից կատարեց եւ զինքը ու իշխանագանձերը բաժնի պատրիսներով պա-տուեց. . . . եւ այսպէս ինքնակալը զինքը զարձեալ իրենց թագաւորութեան երկրէր զգէցն: Եւ ի՞նչ Մաղա-դաւի տեղեկութիւնն չլուար, իսկեղի էր Զմաւորացու Գուրգան թագաւորին մէկ էջըսըը համարի եւ ըն-գումիլ թէ խաղաղութեան գործարարութիւնն ետքը Վրաստան զարձեւ եւ Պարսիկներէն ազգապետ (Ի-մ-մ-ի-ն) գրուած ըլլաւ:

7. Տես վերջ էջ 210:

8. Թեոփ. Բիւշ. Phot. bibl. cod. 64: Ըստ Սեբ. է 26 Նոյնց (եւ Վրաց) աղասամաթութիւնը խառ-րով 419ը տարին կ'ընայ (2 Յուլ. 571 - 30 Յուլ. 572): Աւելի ուղիղ թուական կու տայ Սա. Ասողի Բ. ք. էջ 84. Մարգան Մամիկոնեան բոլորէ: Սուրեն մարզ-պետը կը պատմէ խառըրի 419ը տարին = Եւստորիանոսի (Եւստորին Բ.) ինքնեկող տարին, Արեգ ամսոյ 22ին, Փետրուարի երեքշաբթի մը, ուստի եւ 572ին: Հմմտ. Գր. Կարիւրի, Recherches sur la chronol. armén., էջ 206. Եւստորիանոս Բ. ինքնեկող տարին կը գտնուի Թեոփիլ. Sim. 3, 9. 4. 9. Սակայն աղասամաթութեան շարժումը կամուսիւնն արդէն սկսած ըլլալու է. Հմմտ. Եովհանն. արքայի Բիւլղարեան վանաց՝ Ժամանակա-գրութիւն ազ. Մամեւն. Chron. minora II, 211, Mon. Germ. Auct. antiquiss., Հաւր. XI յամե 1 եւ 6 Եւստ-որիանոսի Բ. Ի. Եւստոր. Պատմ. եկզ. Ե. Գ. Գրիգոր Տու-րոսյոցի Գ. 39, Սեն-Մարտէն Լեբոյի քով 10, 79 յշ.:

9. Տես վերջ էջ 212/13:

10. Տես վերջ էջ 214/15:

11. Տես վերջ էջ 216: Ամառնադուրութեան երեք անգամը կը նշնայցնենք Ստեփանոս Ա. անոր Գեմնար եղբոր եւ Աւրերեոսի Բ. Ի. անոր յաճորդին հետ:

12. Տես վերջ էջ 216/217:

13. Տես վերջ էջ 218: Ստեփանոս Բ. միապետի ժամանակը դեռ կարելի չէ ճիշտ որոշել. կ'երեւայ թէ ժամանակակից էր Եւստորիանոսի Բ. Ի. եւ Մաւհամադ Բ. Մուսանի:

14. Տես վերջ:

15. Տես վերջ: Ըստ այսմ՝ Ազարիթի Վահրամ կիւրապետաւոր՝ Աւրերեոսի (Գ.) Արապ սպանին ժա-մանակակից կ'ըլլայ:

16. Տես վերջ էջ 218 եւ վերջ:

17. Տես վերջ:

(Հարսանիքի):

ԴԿՏ. Յ. ՄԱՐԿՈՒՄԻՍ
Թարգմանեց Հ. Մ. ՀԱՊՈՂՆՅԱՆ

ՄԱՅՆԵԱԳՐԱԿԱՆ

ՈՍԿԵՐՄԱՆԻ ԵՐԱՐՈՇՈՒՄԸ ԹՂՈՒՄԸ ՄԵԿ-
ՆՈՒԹԵՆԸ ՅՈՒՐԴԱՐԱՆՆԵՐ ԱՆԿԻՐՈՒՄ
ՎԵՐԵԹ ԹԻՐ 48 Զ. ՀՐԱՅՈՒՄԸ

ԾԱՆՈԹՈՒԹԻՒՆ: — Թարգր հասուա-
ծը, որուն մէկ պատճէնն աշխուկան քաղցրու-
թեամբ հաճած է արամադրել մեզի Գերպոս,
Բ. Ե. Արեւելեան, հանուած է Անկիւրիոյ
Արմիր-Վանքի մէկ շեռագրէն, որ Մարազանի
պատրաստած տակաւին անտիպ ցուցակին հա-
մեմատ կը կրէ 48 թիւը: Պատճառաց Գրքին
պահած մի եւ նոյն հասուածը, զոր հրատա-
րակեցիք (Հանդ. Վմմ. 1913, էջ 40—44),
տեղափոխուած էր եւ կրած յաւելումներ. տե-
ղափոխութիւնն ուղղած էինք (անդ, էջ 43),
իսկ յաւելումները գլխաւորաբար Ս. Գրքէն
քաղուած ըլլալով՝ բնականաբար Ոսկեբերանի
լեզուն չէր տուած իւր ընտրութիւնը. այսու
հանդերձ մտած սարգած էին բառեր ու ձեւեր
(տարագրել, հանգոյն աստուածային կամացն,
հետեւէր այնմ, եւ այլն, պատասխանել, նախա-
վկայ, առնելով, յաղագայ, յիշելով, յիշեցու-
ցանելով), զորոնք իբրեւ ներմուծում փութա-
ցած էինք առնուլ քառակուսի չափերսի մէջ,
Ուրախ ենք որ Անկիւրիոյ շեռագիրը այսպիսի
շուտ կու գայ լրացնելու այս անկատարու-
թիւնները, արամադրելով մեզի յոյն բնագիրն
հաւատարմ թարգմանութիւն եւ թարգմա-
նին անեղծ ու անբառ լեզուն: Հրապարակու-
ալ յայտնելով մեր շնորհակալու զգածմունքը
Արեւելեան եւ Սրբազանի, թոյլ կու տանք
մեզի ծանօթացնել այս ընտիր հասուածը նախ-
նեաց գրականութեամբ շահագրգռողներուն:

Թովհաննու Ոսկեբերանի

[Պատմաւոր Եփրայմացոյ թղթիւն]:

Հռոմայեցւոցն գրէ Երանելին Պաւլոս. Եփ-
րաթ ժամանակս իցեմ հեթանոսաց առաքելու,
զպաշտաւն իմ՝ փառաւոր առնեմ, թերեւն նա-
խաննցուցիք զմարմին իմ եւ այլաբ թէ Որ դաւ-
րացոյց Գեորգոս յառաքելութիւն թիպատուեան,
զուրացոյց եւ զին ի հեթանոս: Զի եթէ հեթա-
նոսաց առաքելու էր — քանզի եւ ի Գործք առա-
քելոցն առն ջնա Աստուած — երթի զի ի հեթանոս
հեռաւորս առաքեմ զքեզ — զինչ զորն էր գրել
նմա առ Հերրայեցիս. եւ ոչ այլապիմայն. քանզի

1. (Թ. Կ. 48, էջ 767—775) — 3. Հաւ-
թ. 13: — 7. Գաւ. Բ. 8: — 9. 2 է. աւրեցի Ըստ
Յ. 49: — 10. Գործք. Բ. 21: — 11—12. զի 2 —

և նորա եւս թշնամութեամբ էին ընդ նմա: Եւ
 զայն բազում ուստեք է տեսանել եւ արդ լուր ի
 15 Յաղմվայ, որ ստեր ցնաւ: Տեսանին եղբայր, որ-
 շափ բիւր բիւրոց են Հրէից հաւատացեցող եւ
 ամենեւին տաք բարոյն վասն թէ ապստամ-
 20 թութիւն ուսուցանա յարինացն: Եւ բարում
 ինդիր բազում անգամ լինէին վասն արինացն:
 Եւ արդ էր վասն, քննեցէ զքաւերեղէրն —
 քանզի առ տուն Գամաղիկէ իրատեր եւ հմուտ
 լինէր արինացն եւ բազում նախանձ յանձին ու-
 25 նէր վասն արինացն եւ այն զի կարող էր զնոսա
 կասեցնանել — ոչ առաքել [գնա] Աստուած առ
 Հրէայն, քանզի վասն սորին իսկ տային նորա ընդ
 նմա ճակատն: Ոչ ինչ տեսացցէ են թեզ ստե
 Աստուած ցնաւ: այլ երթ գաւ ի հեթանոսս հե-
 30 աւորս, քանզի շէն նորա ընդունելոց ի քնն
 վկայութիւն վասն իմ: Իսկ նա ստե, Այդ տեր, եւ
 նորա քաղ գիտնէ իմէ (եւ) իսկ բարոյգէլ առ-
 նէի եւ գտն հարկանէի բոս իւրաքանչիւր ժո-
 րդիւրց զհաւատացեալսն ի թեզ: Եւ մինչ հեղադր
 արինս Ստեփանոսի վկայի թք եւ եւ անդ կայի
 կամակիրց լեալ սպանման նորա եւ պահէի զհան-
 35 զերես սպանողացն: Եւ այն իսկ էր նշան եւ պատ-
 ճառք շահատաղոյ նորա, քանզի եւ այնպէս իսկ
 է. յորժամ որ յազգէ ի միւս եւս ազգ ապստամբ
 դնայցէ իմէ յոռեաց եւ յանդիմանեաց իցէ, ոչ
 40 ինչ կարի այնպէս որոտաւաշ առնէ զնոսա, ուստի
 գնացն: Եւս թէ ի քաջաց եւ յառաքինեաց իցէ
 եւ զայնցին միտս ունիցի, յայնժամ առաւել եւ
 կարի եւս ցուէ ի, ճանաւանդ զի (եւ) վերանա իսկ
 նորա եւ զարեւոնտ արհամարեի առնիցէ բազմաց:
 Եւ միւս եւս սմին հանգսն: Զի Պետրոսեանց [եւս]
 50 ընդ Բերկոսոսի շրջէն եւ գնացան եւ զքանչիւնս
 տեսին: Եւ տորա այնպիսի ինչ չէր վայելեալ, այլ
 ընդ հրէայնս [հրայերէն] էր եւ յանկարծակի հա-
 տուածանա եւ եղեւ իրեւ զմի ի նոցանէ, որ
 առաւել իսկ յարգէ զմերակոյս կողմանա: Զի նորա
 կարծիքն իմէ եւ պաշտան ինչ առնոյլ վասն վկայի-
 55 ցնն եւ ստեր ոչ իմէ եւս: Գութն վարդապետին
 վկայեն այնպիսի ինչ վկայութիւն: Իսկ յարու-
 թեանն՝ տորա վկայութիւն իմն ի ճահ էր, զի
 զարարանս եւ իմէ յաւա եւ վկայեր, եւ վասն այն-
 60 որիկ տեսանես թէ զիարդ զայրազնեալք կուտէին

հերթայցիս չեղ 21. տաի մեր օրինակն ՀԱ. (1913)
 էր 41. առջ 18. Եթ ի ասուն քոն էթաօսի էլչե; ի
 62 αυταξ έπιστολιν ας նախադասութեան վերածուած
 է Բորք Պատմաւագի մէջ — 12. Գիրք Պատմաւագ,
 «Հերթայցիս» եւս եւսք իր զի «զի բազում թշնամե-
 10 թիւն ունէին ընդ նմա» — 14. 2 առաքել: —
 16. Գ-ր-տ. ԻԱ. 20: — 19. վասն աւ-
 րինացն, Ե թոր տոյտ. — 20. 2 զարեւոյցոր: —
 28. 2 դնա: — 28. 2 պակաս եւ տարբեր, Ե զի
 յառաջացոյն զիտեր զայս Աստուած եւ թէ ոչ էին
 առնուող նմա: Երթ առ ազգս, ստե, քանզի . . .
 27. Գ-ր-տ. ԻԲ. 18: — 81. Ե պարզ քան ծնոյց-
 15 γωγας, Գ-ր-տ. ԻԲ. 19: — 34. 2 պահի: — 38. 2
 զանաքէ: — 39. — Ե δόκρυο. — 40. 2 ի քաջաց:
 . . . Այս քաղցին հմուտն (1913) էր 42. առջ 46-49:
 — 43. «Բաղմոյն» իր կրէ Ե առ այս զհատուած գնա-
 ցեալ՝ εκεινων αποσηθόσαντα, յետոյ «Ե այլ եւս ինչ
 կարի քի միջ որ զնոսա անհաստատ յարգաւոր եւ
 20 իցէ. զի Պետրոս եւս այլք . . .» — 44. 2 հանգիւն:
 — 47. Ե μετα Ιουδαίων όν. — 51. եւ ստեր ոչ — καί

ընդ նմա եւ զամենայն հնարս հնարէին. զի զնա ի
 միջոյ բառնայցեն. այլ անհաւատք վասն այնպիսի
 իրաց ունէին թշնամութիւն ընդ նմա, իսկ հաւա-
 60 տացեալքն էր վասն եւ վասն որոյ իրաց. [եւ] վասն
 զի հեթանոսաց քարոզէր հարկ էր դերբիտանու-
 թիւն ստեր քարոզէր ի յորժամ ի Հրէաստան
 հասանէր երթալ, ոչ ինչ այնպէս փոյթ յանձին
 ունէր. քանզի Պետրոս եւ որ ընդ նմայն էին,
 70 յերուսաղէմ քարոզէին, ուր բազում էր նախանձն
 եւ հարկ էր հրաման տալ զարեւոնտ պահել. եւ
 սա կարի իսկ յազատութեան էր եւ զազգուս
 ունէր զիւրեալ: Ի հեթանոսաց, որ ոչինչ անորժէին
 զհրէութիւն, եւ յայն սակա համարակալ լուծանէ(ր)
 զարեւոնտ. եւ նորին տղապա ոչ ունէին զնա առ-
 75 տալ, որ ի հրէից հաւատացեալք էին, որ
 ստեր քարոզէր զհաւատան. նա եւ բազմութիւն
 ժողովութիւն կամէին պատգամեցնանել զնա միւս-
 շէն առն Բակոսայ. Տեսանին, եղբայր, որչափ
 բիրդք են հաւատացեցող Հրէիցս [որ այժմս եկեալ
 80 են], եւ վասն այնորիկ առնէին զնա եւ իողճէն
 ի նմանէ զի Գրգիւտն, առն: վասն թէ իմէ այն-
 տամբութիւն ինչ ուսուցանես յարինացն: Եւ
 արդ էր վասն — զի չէր վարդապետ Հրէիցն —
 զրէր առ նոսա կամ ուր էր, առ որս իմեղծն
 85 զրէր. թուի ինձ թէ յերուսաղէմ եւ ի Պաղես-
 տինն: Եւ արդ զիարդ բրդէր. զոր արինակ շահ
 հրաման մկրտել (եւ) մկրտեաց: Աչ, ստե առա-
 քեցոյ մկրտել բայց սակայն շարգեալայ, այլ առա-
 ւել ի յառժամութիւն արարի զայն: Եւ զիարդ իսկ
 90 չգրէր առ նոսա թաւաղէմ, վասն որոյ եւ նորմ ան-
 դամ կամեր լինել: Վասն այնորիկ եւ ստեր թէ
 Գիտեք զիարդաց զՏիմոթէոս, զոր առաքելք առ
 ձեզ, որով հանգիւն, իմէ վաղվապիսի վայցէ,
 տեսից զնեզ, քանզի չեւ եւս էր կաշեալ զնա: Եւ
 95 զերկեամք մի կնոյ ի Հոսմ քաղաքի կապեալ
 եւս պարակնեալ: Եւ յետ այնորիկ շուգալ ի Սպա-
 նիոս եւ թերեւս ետես յայնժամ զՀրէայն: Եւ
 սպա միւսանգամ են ի Հոսմ, յորժամ եւ սպա-
 նա եւս ի Ներոնէ աղբայն: Եւ յայտ թէ որ առ
 100 Տիմոթէոս թաւաղէմ գրեցան, երեցէ քան զայս,
 քանզի եւ առն իսկ իմէ Ահաւասիկ եւ նուիրեց
 եմ: Եւ անդ իսկ առն թէ յառաջմանն նա ազի
 պատախախտայն ոչ որ գտաւ ընդ իւ գործակից,
 քանզի արանալս ուրեք զայն կամեր, որպէս թե-
 100 սաղնիւնեացն գրեալ տաւ: Եւս նոյնք երեւոյք

ελεον αν της ου. — 64. 2 բոյմեր: — 67. 2 զերուսա-
 — 70. 2 այլ լուս: — 70. 2 եւ հաւատացեալք էին:
 — 71. ստեր: Ե մակայ καθωδός. — 67-70. քիչ
 մէ տարբեր Եէն: — 73. 2 Բակոսայ, Ե միւնեւ տակ
 նոցա — λέγοντες; այս մասին հմուտ նաեւ ՀԱ. էր 42,
 այդ 70-73. — 74-75. Ե չէր [] — 76. Գ-ր-տ.
 ԻԱ. 20: — 79. 2 զիտութիւն: — 80. 2 թէ: —
 80. — եւ Ιερουσαλήμ. — 81. 2 զիարդ, Ե էπιστολιν.
 — 81. 2 զոր զարեւոյն: — 82. 2 առաքեցան:
 — 83-84. լուսազոյն յառաւել յառժամութիւն: որով զի
 թարգմանիք յաղբոյց: — 85. 2 թաւասիկ. 86. 2 որոյ:
 — 86. Հաւա. Թ. 3: — 87. հմուտ երբ. Թ. Գ. 23 ընդ
 որում, էթէ. . . — μεθ' ου δύνει. — 81. Ե Սպանիոս
 Ե ունի յետոյ «սպա եւս ի Հրէաստան եւ անդ ետես
 95 զՀրէայն: — 96. 2 Թաւա. «Եւ յայտ . . .» Ե
 ταυτης μεν ουν ουν էπιστολης προσηνυετα (2 եւ երեց)
 ի քոն Τιμόθεον. εκεί γαρ φησιν. — 97. Բ. 81. Գ.
 8. եւ 16: — 99. 2 աղբայ: — 100. Ա. Թ. Բ. 14:

եկեղեցեացն Լէրեստանին: Եւ առ սոսա եթէ
 Զյափրատական թինն ընէց ձերց խնդութեամբ
 ընկալարդ: Տես յոր պատերազմման կային, զի
 թէ ընդ առաքեալսն այնպիսի անցս անդուցանէին
 ոչ միայն ի Լէրեստանին, այլ ուրեք ուրեք եւ ի
 մէջ Տեթմանոս, որպիսի անցս ընդ Հասառա-
 ցեայն ոչ անդուցանէին: Տեսանին զվնաս այս-
 պիսի իսկ իրաց փոյթ յանձին ունի գրեւ առ
 նոսա, յորժամ առ թէ ելիմամ յերուսաղէմ
 պաշտել զուրբան: Եւ զարեւալ յորժամ զկորբը-
 յոցիսն յորդորիցն ի սուրբ առ եւ զՄակեդոնաց-
 ւոցն արեց թէ ետուն իսկ. եւ զարեւալ եթէ
 այնպէս ինչ պարտ իցէ եւ ինչ երթալ, զայն ասէ:
 Եւ զարեւալ Քայց միայն զի զաղքատսն յիշեա-
 ցուք, զոր եւ ես իսկ փութացայց զնոյն առնել: Եւ
 զարեւալ թէ Չեմն ետուն Հասառացեայն ինչ
 եւ Բառնալայ, զի մեք ի Տեթմանոս, եւ նոցա
 ի Թլլիստանութիւնն: Եւ զայս ոչ եթէ վնաս
 աղքատացն՝ որ անդ էին ասէ, այլ որդէս
 զի ի տուրես ալ, ասէ, Հաղորդ լինիցին մեզ:
 քանի որ եթէ զգործողութիւնն բաժանեցաք
 մեք առանձինն, զի մեք ի Տեթմանոս եւ նոցա
 ի Թլլիստանութիւնն. նոյնպիսի ոչ եւ զինամս
 աղքատացն: Եւ ամենայն ուրեք սեռանք զի բա-
 ցում զարմանալ զարմանն նոցա եւ կարի իսկ ինա-
 մարիկ, եւ յիրուի իսկ. [եւ] յայլ աղքատ, ուր
 եւ Լերուպ, եւ Տեթմանոս առ Հասարակ էին,
 ոչ ինչ այնպիսիք լինէին, քանից ասկանի կար-
 ծիք իշխանութեան էին յերուսաղէմ եւ թէ
 այնու տեսքը արեւնայն ինչ էյցն եւ իւրեանց
 կաւորք լճարիցն ինչ. զի չեւ եւս Հասառա-
 ցեայն ինչ ունէր իշխանութիւնն, քանի չեւ քաջ
 մտաւ ինչ ընդ Հռոմայեցոց Տարկուս եւ յի-
 րուի բազում բռնութիւն ի գործ արեւանէին:
 Եւ թէ յայլ քաղաքս որպէս ի Կորնթոս իսկ Հարկո-
 նէին զպաւստ Ժողովրդեանն առաջի տանին, ուր
 իսկ զկաւաւսն իսկ եւ ընա իսկ չլինէր փոյթ
 զայնման Գաղտնի, այլ ոչ այնպէս ինչ եւ ի
 Լէրեստանին: Տես զի յայլ քաղաքս (առ իշ-
 խանս) տանէին զնոսա եւ ի նոցանէ ազնապանու-
 թիւն ինքրէին եւ ի Տեթմանոս. իսկ անդ ոչ ինչ
 ընդ գրէին, այլ ինքեանք իսկ անձամբ ասեան
 առնէին եւ զոր կամէին սպանանէին: Եւ այնպէս
 իսկ զՄոսկաւոս սպանին եւ զառաքեալսն Գան
 Հարին եւ շատէին իշխանացն առաջի. նոյնպէս
 եւ զպաւստ կամեցան սպանանել, եթէ չէր Հա-
 զարապետին զանձն ի վերայ ընկեցաւ: քանզի

զեւ եւս քահանայքն կային ի տաճարի անդ եւ
 պաշտոնս եւ պատարագ, եւ նոցա զայն գործ
 գործէին: Տեսանին զպաւստ իսկ յորժամ առաջի
 քահանայակեան դատեր եւ ասէր Չգիտէի թէ
 ինչ քահանայակեան եւ այն զի յատենի եւս իշ-
 խանի եր, քանից բազում իշխանութիւն ունէին
 յայնժամ: ապա ի միտ առնուցաւ արդէս ինչ
 Հարեւարսն ի զեւ էր Հարեւարն նոցա, որք յերու-
 սաղէմ էին եւ ի Լէրեստանն ընկալալ իսկ որ
 նոյնք լինել վնաս նոցա կայր յապաւթոս, որք չեւ
 էին Հասառացեայն եւ պաշտանեցաք Հասառա-
 ցեւոյ՝ զի ինքն իսկ իւրովն երթիցէ եւ պաշտիցէ
 զուրբան, եթէ այնպէս պատշաճ ինչ լինիցի
 բազում ինչ այսպիսի խնամս ցուցանէր առ նոսա,
 ընդ այն մի ինչ զարմանայցն եւ թէ թլլիստն եւս
 միսիթաք եւս սիսով եւ զանկալսն եւ զկործա-
 նեալսն կանգնիցէ: քանից զանգիտեալ իսկ էին
 եւ ի կոր կործանեալ այնուհետեւ [եւ] ի բազում
 նեղութեանցն: Եւ զայս մասն ի կատարած
 թլլիստն յայտ արարեալ ասէ թէ Ձեռն լքեալս
 եւ զծռնիս կրծոսս Հասառացեւք եւ զարեւալ
 թէ Մակաիկ միւս եւս եկեցէ եւ ոչ անորանեցէ:
 Եւ զարեւալ, թէ առաջի խրատու լինիցի, ապա
 խորթ էր եւ ոչ որդիք, քանից եւ նոցա Լերուպ
 էին եւ լւթին Հարցն բարիս անդէն ի մասն: Ի
 զեւ էր նոցա այսպիսի ինչ իրաց անն ունել եւ
 զնոյն կեանս կեալ: Եւ արդ անգնիկ անուղղալ իմն
 ինքն թուէին, զի բարիք յառաջ եկեթ էին եւս
 յեւ մահու եւ կարիքն անդէն ի բռան, թէպէս
 եւ կարի իսկ ժուժկաւալք եկէն այնպիսի ինչ
 իրաց, այլ ի զեւ լինէր եւ կարճամտել: վնաս
 այսոր ամենայնի զզոյցս առնէ: այլ զայն ի պատ-
 շաճ ժամանակի լուծանիցեմք: Քայց առ այժմ
 զայն իսկ կարեւոր էր առ նոսա գրելն, որոյ այն-
 շաճ խնամակալն լինէր: Եւ թէպէս եւ պատճառք
 շառաքելոյն նոցա առ նոսա յայտն էին, այլ ոչ
 եթէ ի գրելոյն արդէն ինչ: Եւ զի զանգիտեալ
 էին այնուհետեւ, յայտ անոր եւ զոր ասէն թէ
 Ձեռն լքեալս եւ զծռնիս կրծոսս Հասառացեւք
 եւ զարեւալ թէ Չէ Աստուած անիրաւ մտաւալ
 զգործս ձեր եւ զներ, զոր ցուցէ: Ձե միտք որ
 ի բազում փորձութեանց պաշարեալ էին, եւ ի
 Հասառացեւս Ընկէն: վնաս որոյ խրատու զզոյշ
 լինել քանիցն ասացելոյ, զի մի մեք լինիցի սիրտ
 չար իս անհասկառութեամբ: Նմիկ իրի եւ ի թլլիս
 յայտմիկ բազում ինչ քառապ վնաս Հասառաց
 եւ յեւ բազում քառելոյն յայտ ասնէ թէ նոցա

— 101. 2 սոսայ: — 102. Իբք. Ժ. 34: — 106. 2
 ուրեք ուրեք = ցոսո, — 109. 2-ուր. ԺԵ. 26: —
 112—113. Եթէ այդպէս — գտն ասէ = καὶ ὅθουν, δὲν
 ἢ ὅθουν καὶ πορεύονται, τοῦτο λέγει. — 114. Ե. Կոր-
 ԺԶ. 4: — 116. "զնոյն առնէն" ինչ կր ընէ Ե. "զայն
 ասէ": — 117. 2 Բառնալ: — 118. Ի Թլլիստան
 Թլլիս, Ե ինչ Կոր զարեւալ "զնոյն ասէ": — 124.
 "զնոսան աղքատացն" ինչ Ե Գրոյս, ἐνταυμάστα. —
 126. "գարմանն նոցա" Ե ի յաւ. "Պաւստ": — 138.
 Այլ ոչ այնպէս ինչ... այնպէս եւ նաեւ Ե ձեւ "ὅτι
 ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ὡς ἐν ֆուսի կառավարիկ ընթերցուել
 οὐκ ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, ուրեմ "զիւրդ" ոչ այնպէս ինչ եւ
 ի Հ., — 139—140. "Իշխանն" գրիւք Եւ 2 Հմմտ
 Ժայն ՀԱ. (1918) 48, առ 116: Ե τοὺς ἀρχουσιν. —
 146. 2 եւ թէ:

151. Գործք. ԻԳ. 5: — 158—159. Հասա-
 րացեւոյ, ուղղիցն 2 ասնի Հասառացեւք, Ե τοὺς
 παστούς. — 160. 2 Եթէ. — 162. 2 Թլլիստն: —
 167. 2 Թլլիստն: — 167. Եբք. ԺԲ. 12: — 169. Կոր
 Ժ. 37: — 170. Եբք. ԺԲ. 8: 2 ասնի "առ խորեք էր
 եւ ոչ ոչ արդիք" — 172—176. 2 ի մասս... անուղ-
 ղա... Թլլիստն: — 172—177. Հասառացեւք բառակա-
 յալ արարեւ եւ Են, ճմլմն նաեւ ՀԱ. (1913) էջ 44,
 առ 136—8: — 179. 2 եւ զոյցն: — 181. 2 Եթէ
 "փորձանքն եւս եւս", — 183. 2 նոսայ: — 184. ոչ եթէ
 ի գրելոյն արդէն ինչ = ὅτι τοίνυν ἐκάλωστο γράψαν. —
 185. 2 ասն: — 187. Եբք. 2. 10: — 190. 2 ի
 Հասառաց: — 190. այսպէս նաեւ Հ.Բ. (Բ. էջ 160),
 ուղղել "ձախողելն": — 191. 2 ասէք: — 192. 2

195 անդէն ի մատայն խառապար, այլ ոչ ետ եւ առանց
այսր իսկ, զի մի կարծիցն թէ ի ձեռան իմ թա-
նան՝ երկու ինչ իրո յարգարէ, մի զի ժառիգս
լինիցին առաքինութեամբ ամենայն կարեաց
եւ միւս եւ թէ պարտ իսկ է անն ունել Հասուցման,
200 քանզի ուն է իմէն անուտ առնիցէ զվարկեմանս
եւ զյոյլ ամենայն արգարան, որ յետ նոցա եղին (եւ)
առանց պատկառ եւ պատուել թողուցն, եւ առյ
միւսիցս Երեք աւիշանցն՝ մի ի Բերառոսի չար-
բանացն, որպէս եւ ինքն իսկ ասէր թէ Ոչ
305 ծառայ մեծ քան գտէր իւր, եւ երկրորդ ի բարու-
թեանցն, որ Կան ձևան Հասառապողից, երրորդ
անգամ ի պատժոցն, եւ զայս ոչ եմէն ի հան-
գեծելոցն միայն Հասառու, որ ոչ ինչ կարի քաջ
Հաւանեցողսնէր, այլ եւ յառեցնելու եւ մի վաղու
310 հետէ գործելոցն առ Հարա նոցա, Չայոն եւ Քրիս-
տոս ասէր երբեքն թէ Չէր ծառայու մեծ քան իսկ
իւր եւ զարեանս թէ Բաղուս՝ աւթեմիանք եւ
ի ասն Հարա իմոյ, եւ կարի եղունգ համարի զյո-
նոսիկ, որ ոչն Հասառառացնէ, Բազում բան յազն
315 վասն նորոյն եւ հնոյն. նա եւ վասն յարութեան
իսկ Հասառող կարի ի գէղեք եր նմա. զի մի ի չար-
չարանոցն, զոր կրցին, թէբար լինիցին թէ
Հարաւաւ՝ ի մարդարեիցն Հասառուսն զայս եւ յայտ
առնէ թէ Հնն հրկառեցն պարկեռապոյնք այլ
320 մըբք, քանզի գէտ առկալն եւ առաւար իսկ
կայր եւ պատարագքն. վասն որոյ եւ ասէ իսկ թէ
Ելցուք այսուս Հետեւ արաքսն եւ դնաւաթին
նորա յանձն կրեացուր, Ելլլ եւ այս եւ զիմ
Հարկանէր նմա, քանզի ի գէղեք եր ասել. եթէ
325 ամենայն ստուեր եւ վաղարեւոթ, իսկ ընդէր չլիա
բառեցու, եւ ետ տեղի գծաթառութեան, չլիլ գէտ
եւս առկալն ծաղիեալ եւ փթթեալ կայ նոյն.
անտրեկեան եւ զայն թէ մեղմոյ ինկնող եւ եւ
զմիւսն անգնն ի ժամանակն, եւ զի բազում ժա-
330 մանակ էին նոցա ի հաւատան եւ ի նեղութիւնն,
այսու. յայտ արաք. զի ասէ թէ Պարոս էիք դուք
Վարդապետք լինել [եւ վասն ժամանակն] եւ Մի
ու միք լինիցի ի ձեզ սիրտ չար անհասառութեան
եւ զանազանք եղեալքս պոյնիցի, որք երկայնամուտ-
335 թեանք ժառանգեցին գնակաթինս.

Ժ Գրիգոր. – 195. 2 անդրդեհ. – 202. 2 աս. – 203.
 2 Կ. Վի. Կոնս. ՀՊ. էջ 144 տող 146: – 203. 2 Գ.
 Բրիտանա: – 203. 2 յանդաները: – 211. Թ-է-
 թ Գ. 16: – 213. Բ. Գ. 2: – 215. – ասոր յոյճ
 յաւիթ յալ յալաւս ծածիդի: – 216. 2 հւստաւոր
 ւլց: Բաղդադի բնո Է քոյոս տիլ տիճ անաստաւոս յօւսն:
 – 216. Գ. Գ. Գ. 16: ասոն = ասոն տօւրա էջըղոյսեսն:
 – 218. Գ. Բաղդադից/թ = ասո քոթրդան 2 Կ. Բ. Երս.
 Երշտաւ: – 221. 2 արս: – 222. Եբբ. Գ. Գ. 18:
 224. 2 Եղթ: – 227. 2 հա: – 229. 2 անդրդեհ: –
 231. 2 ասեհե: – 231. Եբբ. Կ. Գ. 2: – 233. 2 Ե. Բ. Գ.
 – 234. Եբբ. Գ. 12:

Հրադրվ. Հ. Ա. ՎԱՐԴԱՆԵՄՆ

8 6 7 8 9 10 11 12

ԺԱՆՕԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆԴ
ՄՅԱԳՈՒՆՆԵՐԻԹԵԱՆ
ԵՐԵՄԻԱ ՉԷԼԷՊԻԻ ՔԵՍԻՒՐՄԵԱՆ

ፋ ሊ በ ኮ ኮ ፋ.

($\mathbb{Z} = \mathbb{Z}[x] = \mathbb{Z}[y]$)

ՏՈՂ 149. «Ալանճաճի», ըսածը, Ալա-
ճաճի Սեփերն է, որ կարգի մը ուրիշ Տայերու եւ
Տէր Մինաս անուն թա՛նայնքի մը հետ Կ.Պոլսոյ
արքայական դռան առջեւ գլխաւորուած են Նուա-
զարէի վճեղքու միջոցն», ինչպէս երեմիա կը
գրէ յաճերա 150րդ տողին մէջ:

ԾՈՒԱզատիկը՝ որ պատահած է 1634ին,
Երուսաղեմի մէջ Հայերու եւ յոյներու միջեւ
մեծ կռիւներ պատճառաւ են, Գրիգոր Պաթրոս
Տէրի (1610—1645) պատրիարքութեան մի-
ջոյնի եր այն, յորում Հայերն յաղթող Հանն-
դիսացած եւ Ս. Թարութեան տաճարի դռներն
յաղողած են փակել յոյներուն, որոնք Զատիկը
Ապրիլ 16ին կ'ուզէին տօնել, մինչ Հայերը
Ապրիլ 13ին, որ է Յիշդ օրը Ս. Թարութեան
Վերստառի րատ Հայ տոմարին:

Երեմիա Չեղկպիի մօրեղբայրն Ամբակում
ալ Երուսաղեմ գտնուեալ է այդ Դուռազատակին,
իսկույն պատմած եմ արդէն³, եւ Տարիւս Տըզը
ազգեցուծիւն մը ունեցած է, որպէս զի տեղա-
կան կառավարութիւնն ի նպաստ Տայրնու
պաշտպանութիւն ընծայէ, որուն համար յոյնե-
րէփառանց գրգռուելով կը դիմեն Կ.Պոլսին³ եւ
մեծ թանաք կաշառքին կ'ընդնելով՝ կը Տալոյնի
աս ու ան հայը զոգարեակ եւ կարգ մը ծանր
ամբաստանութիւններով սպաննել տալ՝ վերջ-
գրեալ Ալաճաճի Սէֆէրը, նաեւ ուրիշ հայեր,
եւ Տէր Միլիսն քահանայն, զոր Երեմիա կը
յիշէ Ալաճաճիին հետ:

Ալաճաճիին եւ Տէր Մինասին դամբանա-
բանները գոյութիւն չունին այժմ Պալէկլըի մէջ:

ՏՈՂ 151. Փասքուս՝ կը նշանակէ բամբասող, չարախօսող, զոր Երեմիա յատկացուցած է՝ Այաճաճի Սէֆէրն ու Տէր Մինաս Ժա-

1. Պարտ. չափ, ջարձեան, Հատոր Գ. էջ 890 եւ
Ժողով-խորհրդի Պարտ. Ս. երեսնաչորս, իւլի. 1890, Հա-
տոր Ս. էջ 318-320:

፡ ባሉት ምሳሌዎች ሁሉም ለጥያቄው ምሳሌዎች ሲሆኑ ፡ 145 ፡

3 Պարֆ Հայոց, Չամչեան, Հատոր Գ. էջ 890 եւ
Ժամանակ-էրանի Պարֆ. Ս. Իբրահիմյան, Եղմ. 1890, Հա-
տոր Ա, էջ 320,